

Orientering

Nr. 45 – okt./nov. 2015 – 20. årgang

- s. 1-2 Årsmøde i SLA
- s. 2-3 Nyt fra Arkivet
- s. 3 Vi dækker hele sognet!
- s. 4 ”Smede Maren” – igen – igen!
- s. 4 Else Kryger – og Bodil Neergaard
- s. 5 En ”smagsprøve” fra en dagbog.
- s. 5-6 I ”Slotskøkkenet” i 1958-59
- s. 6-7 Teglværker i Grænge
- s. 7-8 Fisketransport - og musik i 60'erne
- s. 8 Arkivernes dag - Bestyrelsen

Formand og arkivleder til Årsmøde.

Tidlig lørdag den 3. oktober tog Tage og jeg til årsmøde og generalforsamling i SLA (Sammenslutningen af LokalArkiver) i Middelfart, hvor vi var ca. 100 tilmeldt.

Da vi ankom, var der check-in og morgenmad.

Efterfølgende var der forskellige foredrag. Vi havde tilmeldt os arkivdelen med: **Indsamling/kassation af private arkivalier** med Lone Liljegren fra Rigsarkivet. - Det var et rigtig interessant foredrag.

Så fulgte der frokost og lidt tid på værelset hvis man ville det, man kunne også kigge ind i havestuen. Der lå bl.a. noget gratis materiale fra SLA samt noget man kunne bestille – mod betaling.

Arkiverne havde mulighed for at lægge materialer i havestuen til andre arkiver hvis man havde fået noget, der ikke hørte til ens eget arkiv, - det var der mange arkiver, der benyttede sig af.

Nu var det andet år jeg var af sted, så der var flere jeg genkendte og snakkede med.

Så var der generalforsamling og efterfølgende status på **Arkibas 5** og **Arkiv.dk**. (De 2 internet-programmer, vi benytter, og som DU også kan benytte!).

Om søndagen efter morgenmaden var der igen foredrag:

”Indsamlingsstrategier og forandringer” med Flemming Nielsen, arkivar på Aalborg Stadsarkiv. Det var også rigtig interessant, for der sker store forandringer med hensyn til arkiverne. Folk gemmer mere og mere digitalt.

Det sidste foredrag var: **Er vores samlinger gode nok? - og er arkivets indsamlede viden om lokalområdets historie dækkende?** med Jens Åge S. Petersen, arkivar på Stadsarkivet i Odense.

Læs videre på side 2

Vi blev spurgt om der var noget, vi manglede i arkivets samling. Tage og jeg talte om, at vi ikke havde meget fra tiden efter 1950. Det er vigtigt at få det med, - også for at få flere unge til at komme på arkiverne og til at være frivillige.

Så var der afslutning af årsmøde 2015, men det var ikke færdigt der, for vi var mange, der havde meldt os til deres udflugt.

Udflugten gik til ”**Humlemagasinet**” i Harndrup på Fyn. Der er flere museer på det sted: Historisk Dukkemuseum, Sigfred Pedersen Museet og Humlemuseet samt et haveanlæg på 10 tdr. land med forskellige

temahaver. - Der er også en café, som er indrettet i de private stuer fra 1908.

Det var en fantastisk oplevelse at være der, det kan varmt anbefales. Derfra gik turen hjemad, og vi var hjemme igen søndag kl. 19.00 efter et par gode og udbytterige dage.

Susanne Poulsen

Nyt fra ARKIVET

af Tage Rødby Jensen, **Arkivleder**

Arkivet har købt 3 computere (godt tilbud/brugt), og opmærksomme gæster kan se, at de ikke er stillet op endnu! Vi vil meget gerne indrette de 3 arbejdspladser, MEN vi afventer nogle beslutninger på højere plan. Kommunens teknikere har udtænkt nogle forbedringer i lokalerne, og hvis der skal ”bygges om”, vil vi ikke bruge mange kræfter på at flytte rundt! – Vores ønske om helt andre lokaler (på Toreby Skole), har vi vel lov til at ha’!

Vi er meget glade for den store opbakning, vi får til vores arbejde med at bevare fortiden, og det ser ud som om interessen for fortiden vokser! Naturligvis er det mest de ”voksne”, der kommer i arkivet, men mange ”unge” har fundet os via vores hjemmeside og via face-book, ligesom vi finder frem til fotografier via face-book m.m.

I den senere tid er der kommet mange ”nye” arkivalier (herunder fotografier) til arkivet, og (næsten) hver tirsdag aften er der besøgende, der kommer med noget, de gerne vil have bevaret for eftertiden, - eller de vil gerne vide, hvad vi har om deres familie, eller om det hus, de har købt.

Alle gæster kommer med interessante arkivalier/fotos, som giver anledning til drøftelser og udvekslinger af erindringer med arkivets ”faste stab” og med de ”meddelere”, som ofte gæster os. – Snakken går livligt - også under kaffen! - Gæstebogen forsøger at fastholde navne og adresser.

Nogle har opdaget, at bestyrelsens medlemmer (og arkivlederen) kan træffes via telefon/e-mail/face-book eller på deres hjemadresse, - jo, det kan være et interessant ”job”, at være interesseret i sognets historie - og historier!

Mange har opdaget, at vi nu modtager gæster HVER tirsdag aften (kl.19 til 21).

En helt speciel oplevelse var det at modtage 35 gæster på en gang! – Det gav positiv trængsel. De 35 var på oplevelsestur i ”Bodil de Neergaards Fodspor” – arrangeret af Kulturmindeforeningen, Museum Lolland-Falster og Kunstmuseet Fuglsang. De besøgte Toreby Kirke og kirkegård, Arkivet, Sønderskovhjemmet og Kunstmuseet og de fik undervejs de nødvendige oplysninger af arrangørerne.

Fuglsang Kunstmuseums særudstilling handler om Bodil de Neergaard, og den må ingen lokalhistorisk interesseret misse! (slutter d. 10. januar 2016)

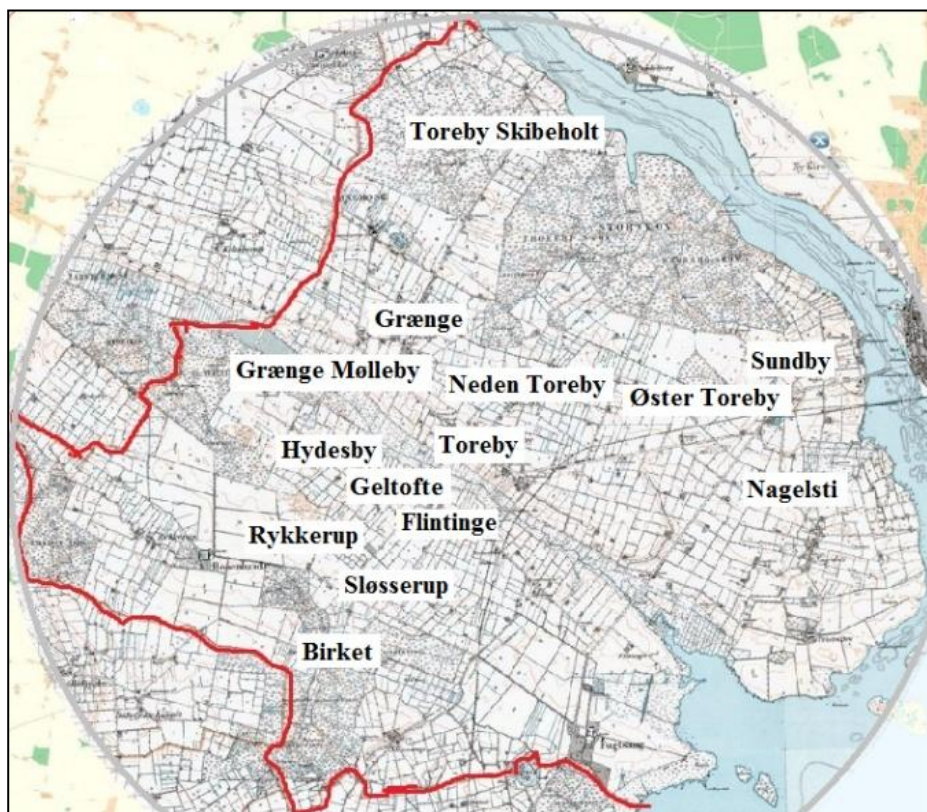
HUSK: Arkivernes dag: lørdag d. 14. november 2015 kl. 10 – 16.

Vi dækker hele SOGNET!??

af Otto S.

Arkivets medarbejdere bliver ofte spurgt: Hører Sundby med til Arkivet? – hører Sløsserup med? – hører Nagelsti med? – og hvad med Grænge? – og Flintinge? Svaret er hver gang: **JO!** – her er forklaringen - letforståelig (fra ”Ordbog over det danske sprog” – 1969):

”stedligt omraades befolkning, der søger til et vist fælles samlingssted (kirke ell. muligvis ting(-sted))” – og videre: ” - - om (et ved en gammel (middelalderlig)

inddeling af landet dannet) distrikt, hvis beboere har kirke tilfælles, og som i senere tid ogs. er blevet en enhed i politimæssig henseende (som en sognefogeds distrikt), til dels ogs. m.h.t. den kommunale forvaltning, idet et saadant distrikt enten alene ell. sammen med et ell. flere andre udgør en (sogne)kommune (jf. ogs. Pastorat); - ”

Kortet har naturligvis ikke alle stednavne med, men hvis du bor i området mellem Guldborgsund og den røde grænse, så er du med i ”sognet”! – Meld dig bare ind i foreningen! – kom med dine spørgsmål, fortællinger, arkivalier og med dine fotografier!

Arbejdernes Landsbank

- vores bankforbindelse.

”Smede-Maren” – igen! – igen! - (omtalt i ORIENTERING nr. 41)

”Kronen” foran Marens hus.

På arkivet har vi et (meget lille) ”museum”. Vi har naturligvis optegnelser over, hvad vi har på ”hylderne” – og dog? – En tilfældighed afslørede en ret stor bjælke (ca. 150 cm lang - og meget tung!) - gemt bag andre genstande. Det var en bjælke fra ”Smede-Marens” hus!

Men det var ikke den sidste ”opdagelse”. Jesper Smith havde en bog for meget – den kunne arkivet vurdere: ”Bag diger og hegn II” (1960) af lokalhistoriker Svend Jørgensen. Her er omtale af ”Smede-Maren” – og et fotografi! Hun var/er særdeles interessant, fordi hun bandt ”kronen” til midsummertræet i Neden Toreby i 70 år!

Nu gik der sport i det (for redaktøren) og et spor antydede, at et af fotografierne på arkivets vægge kunne vise ”Smede-Marens” hus? – og jo, der var huset – i en ”tåget” baggrund, ganske vist.

Else Kryger - - sekretær og ven med Bodil Neergaard

I ORIENTERING nr. 44 var der et billede og en kort omtale af en ”berømt – ukendt – mand fra Toreby” (J.P.Kryger). - ARKIVET har ikke modtaget yderligere oplysninger fra lokalområdet om familien Kryger, MEN der er dukket nyt op fra et ”øjenvidne” i Nordsjælland!

Else Kryger har skrevet dagbog, og den bliver nu brugt som ”rygrad” i en bog, som ARKIVET gerne skulle kunne udgive i nærmeste fremtid (når der er kommet penge nok ind fra fonde og andre).

Else Kryger er forfatterens moster. - **Fritz von Bressendorff ***, har udvalgt og udbygget Else Krygers dagbog og giver et fantastisk tilbageblik på livet i Toreby i tiden 1920 til 1969. - **Glæd jer!**

På billedet - fra Overgartner Kristensens fotoalbum - ses Else Nielsen/Kryger og sygeplejerske Kirsten - senere gift med gårdejer Knude, Nedenbyen. - Else Nielsen/Kryger står bag ved Kirsten.

***Fritz von Bressendorff** var lærer på Toreby Centralskole (1959-62), hvor han boede hos sin moster i ”Den gamle Skole” (”Rytterskolen” i Toreby). Derefter var han lærer på specialskolen i Nykøbing F. Han var organist ved Toreby Kirke fra 1964 til 1972. Mange af vore læsere må kunne huske ham, - han sender jer her sin hilsen!

Billederne i dette lille blad er meget små, men de kan ses større og i bedre teknisk kvalitet på **arkivet**. – Tirsdage kl. 19-21. – Eller på **arkiv.dk**.

Her en ”smagsprøve” fra Else Krygers dagbog: Indflytning i ”Den gamle Skole” (Rytterskolen i Toreby).

”Så nærmede vi os den 1. december 1922, hvor fru Neergaard skulle overtage Skolen her. Der var visse restriktioner efter 1. Verdenskrig, men jeg tror nu nok, at fru Neergaard overtog Skolen den 15. november. - - Fru Neergaard kom hver dag, og hun havde forskellige ting med, altid en kurv med kopper og kage og en kaffekande. Så satte vi nogle bænke ind i skolestuen, og satte kaffen på kakkelovnen.

Ingen af os kendte fru Neergaard så godt dengang, så vi syntes, der skulle tages særligt hensyn, men det ønskede hun slet ikke. Hun var selv meget veloplagt og glad og forventningsfuld overfor alt det nye, hun nu skulle indrette og ordne.

Jeg ser for mig Christian Mortensen, kusken, gå med alle tiders sorte kosteskaft og hænge billeder op. Koteskaftet brugte han til at måle afstanden fra gulvet til underkanten af billedet, og da der var hængt 2 op, og der skulle være 4, sagde han: ”Synes Godsejerinden da ikke, der skal hænge nogle oppe og nogle nede?” ”Nej,” sagde fru Neergaard, ”I så lille en stue bliver det mest harmonisk, når den underste kant af billederne har den samme højde.”

Fuglsangs historie er også historien om livet i ”slots-køkkenet”

Livet på herregården, Fuglsang, var styret af en enke-frue gennem mange år. ARKIVET har modtaget 5 notesbøger.

Jytte var elev på hovedbygningen, og hun skrev dagligt i sin notesbog, hvilke retter, der skulle laves til frokost og til middag (aften!). ARKIVET takker Jytte (nu: Brændgaard Jensen) – også for brevet med baggrund og nogle få erindringer.

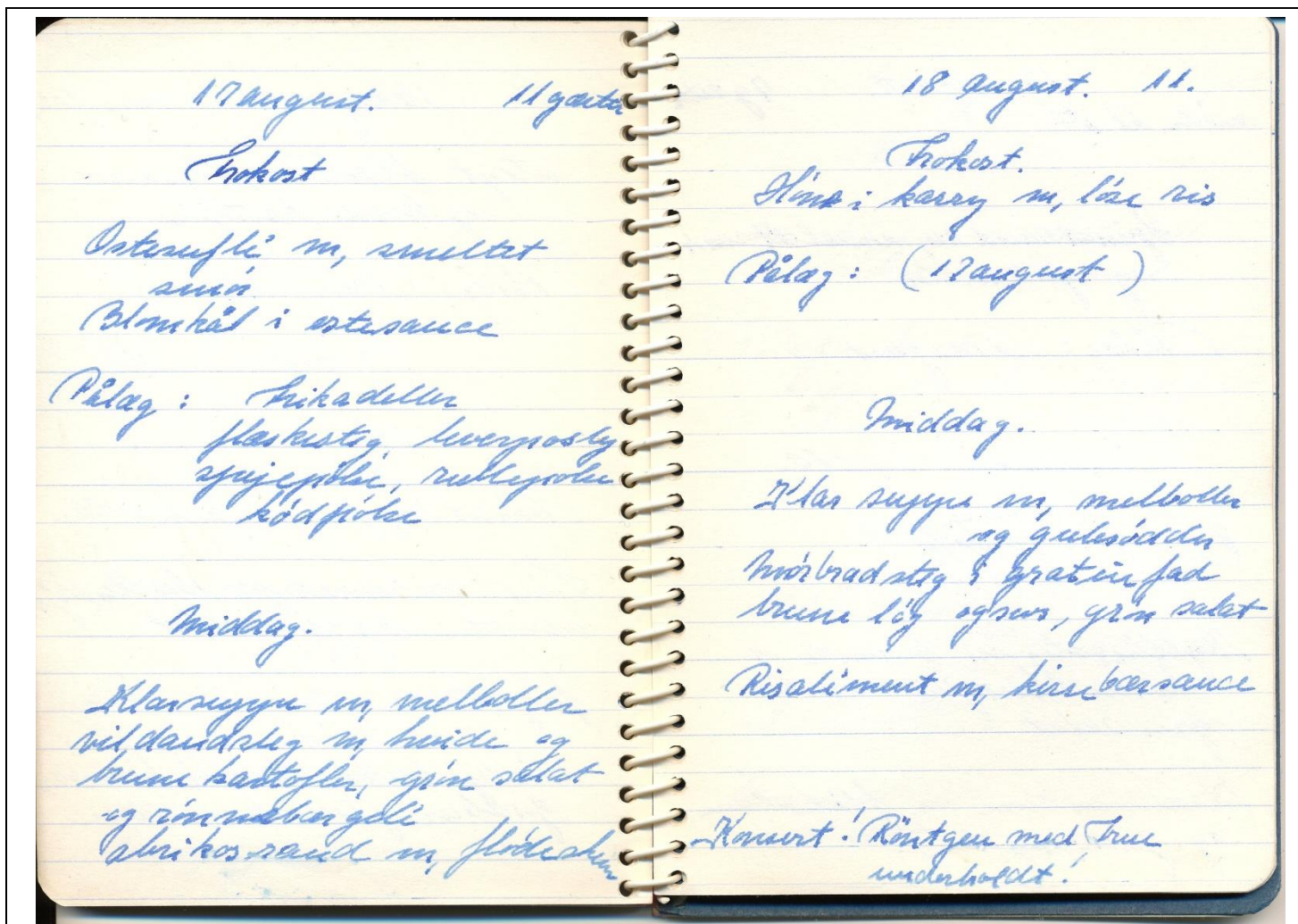
På næste side ses Jyttes korte beretning og et par eksempler på ”madplaner”.

”Jeg havde fornøjelsen af at være elev på hovedbygningen og lavede maden til ”Fruen”, Bodil de Neergaard, hver dag samt til alle de gæster, der kom i løbet af sommeren – især i løbet af august måned – ”

”Et spændende liv – 150 kr. i elevløn om måneden, det kunne ikke dække indkøb af strømper! Men det vigtigste: et lærerigt år under husjomfru Ruth Jensens ledelse i det store køkken m.m. – 4 indfyringssteder = 4 komfurer, der var samlet i en rektangulær komfurflade med en stor kobberkedel midt på til varmt vand til gæsterne.”

Sammen med Ingeborg Rasmussen – oldfrue eller overstuepige – som stod for Agnethe Hansens arbejde upstairs (Agnethe blev senere gift med Torben Fugmann, Bredeshave).

Lonny var kokkepige og sørgede godt for os alle i personalets spisestue i kælderregionen. Lonny havde gerne hjælp fra en køkkenpige, - de to ordnede også vore grøntsager, når vi skulle bruge store portioner i gæsteperioden, så havde vi det lidt lettere i det store køkken, - at Lonny også ordnede mit komfur så overfladen altid var så flot, skal hun have ros og tak for, også selvom det var hendes arbejde.”

Naturligvis er det meget tydeligere i "virkeligheden", - og den har arkivet!

Men: Hvor blev Lonny og Agnethe Hansen af? – Er der nogen, der husker dem?

Otto S.

Teglværkernes historie – skrives ikke her – men !

I nyere tid (efter 1850) Har Grænge udmærket sig ved at have 2 teglværker. Det ene har endda flyttet sig ca. 1 km!

"Grænegårdens Teglværk" lå tæt op af banen overfor Grænge Station og er nu indrettet som erhvervspark. Oprindeligt lå "Grænegårdens Teglværk" i Hanemose – ved siden af "Hanemose Dampteglværk", som kun øvede øjne kan finde spor af i dag. Teglværkerne krævede mange og stærke arbejdere af begge køn, og mange af deres boliger ligger tilbage som moderne huse i Grænge og Hanemose.

"Arkivernes dag" – lørdag d. 14. november – har ARKIVET fundet billeder og dokumenter fra teglværkerne frem, og Carsten Aarslew Jensen vil være til stede med sin viden om "Hanemose Teglværk".

Beboere - og tidligere beboere – i Grænge og Hanemose får mulighed for at fortælle om "teglværksalderen", og Arkivet udstiller billeder og arkivalier.

Alle er velkomne mellem kl. 10 og 16, og har du – eller dine forældre – arbejdet på et af teglværkerne, kan du måske bidrage til historien med billeder og/eller fortællinger?

Sådan blev der transporteret fisk med SNNB (SNNB = Stubbekøbing, Nykøbing, Nysted Banen)

Jernbanen gik (i Toreby Sogn) forbi Øster Toreby (trinbræt), Toreby (trinbræt ved Gl.Landevej), Flintinge (ved stationen!), Fuglsang (trinbræt) og Sløsserup. Banen blev nedlagt i 1966, og der blev anlagt en gang-/cyklesti mellem Toreby og Flintinge, - resten blev pløjet op og brugt som landbrugsjord.

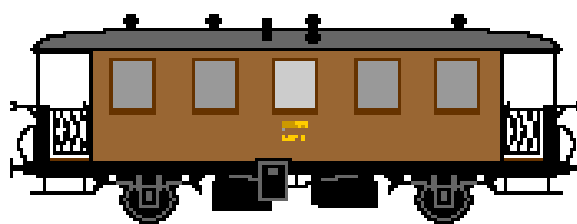
Den sti er nu i fare for at blive nedlagt. Banedanmark vil ikke genetablere den bro, som stien benytter. Flintinge-beboere kæmper for en alternativ forlængelse af stien ud til Møllevej (ved den gamle brugsforening?).

Tilbage til fisketransporten:

Under vognene var der oprindelig ophængt to store galvaniserede kasser til transport af fisk! På den måde fik man ikke fiskene ind i pakrummet på godsvognene, og de andre varer kom ikke til at lugte af fisk!

Kasserne blev på et tidspunkt afmonteret, fordi de ikke benyttedes.

Er der nogen af vore læsere, der husker kasserne? – Næppe, - men nogen kan have billeder af togvogne med ”fiskekasser”, så er arkivet interesseret!

MP1 – Triangel – 1927:

Wc. Kakkelovn. Trykluftbremse. Skruerbrems. Vacuumledning. Koksfyret varmekedel. **Fiskekasser under vognen.** Udrangeret og ophugget 1957/58. Vognkassen opsat som klublokale i Stubbekøbing havn.

Ingolf Møller Pedersen og Otto Sørensen

Pladespilleren, transistorradioen m.m. må aldrig glemmes.

Kan du huske, hvornår du købte din første grammofonplade? – Ja, så skulle man lige have købt en pladespiller! Så blev der pop- og pigtråds musik i huset! Med de 45 omdrejninger i minuttet varede sådan en plade 3-5 minutter, og så skulle den vendes – eller skiftes!

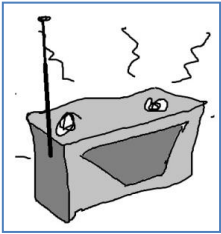
Sådan var det for ungdommen i begyndelsen af 1960'erne, hvor jeg kom med.

Der var også ”Long-Playing-plader” (LP'ere) som kørte med 33 omdrejninger. Det var bl.a. Elvis Presley, Cliff Richard (!!) og senere The Beatles.

Men hvis der skulle være larm og rigtig gang i den, var det ”Johnny and the Hurricanes”, ”Red River Rock”, ”Beatnik Fly”, men der var naturligvis mange andre, - her blot nævnt nogle få fra min ungdom.

Læs videre på side 8

Radioen havde udsendelsen ”Teenager hjørnet” en gang om ugen, før Jørgen Mylius kom med ”Efter skoletid”. Og så var det naturligvis Radio Luxembourg, man hørte om natten, - og en kort tid Radio Merkur!

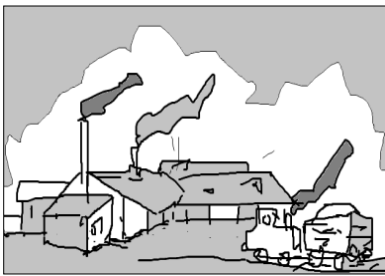
Transistor radioen må vi aldrig glemme, den var altid med, - dog skulle man huske at købe batterier!

Hvad har de unge så i dag? – jeg kan ikke følge med, – ligesom mine forældre ikke kunne dengang, men også **deres** musik og **deres** apparater bliver historie en dag!

Ingolf Møller Pedersen

Kalender: arkivet har åbent HVER tirsdag kl. 19 – 21

En nyhed, der er værd at bemærke! – ”Folk” kan ikke finde ud af det der med ”1. og 3. tirsdag” – de kommer bare, - og nu er det officielt:

**Lørdag d. 14. november 2015 kl. 10 – 16:
Arkivernes dag.**

TEMA: Teglværkerne i Hanemose og Grænge

MEN vi er også åbne for andre temaer, - så kom bare.

Kaffe og kage kan vi godt love!

- **Hjemmesiden** er altid åben: <http://www.torebyarkiv.dk>
- Find alle arkivers digitale billeder og dokumenter på: www.arkiv.dk
- På facebook: **toreby sogns lokalhistoriske forening**

Bestyrelse m.m.:

Susanne Poulsen (formand), Saksjøbingvej 13, 4891-Toreby, (2365 4985)
spp@privat.dk

Ingolf Møller Pedersen, Grænge Skovvej 14, 4891-Toreby, (2088 6352)

Egon Lintner, Flintingevej 7, 4891-Toreby, (5486 9438)

Niels Lück, Klosterstræde 9, 4800-Nykøbing F, (2085 1428)

Otto Sørensen (kasserer/redaktør), Møllevej 14, 4891-Toreby, (5486 9466)
otto.soerensen1@skolekom.dk

Jesper Smith, (suppleant) Kettingevej 5, 4892-Kettinge (2961 7930)
js@fuglsangkunstmuseum.dk

Knud Wilster Hansen (suppleant), Gl.Landevej 19, 4891-Toreby (5486 9615)

Tage Rødby Jensen (Arkivleder), Lindevænget 20, 2.th., 4800-Nykøbing F
tagerodby@live.dk (5174 6216)

Arkivet: 5413 2800 - og *torebyarkiv@mail.dk*

HUSK: hvis **du** har en **mail-adresse**, så vil vi da gerne have den! Ring den ind – eller bedre – send en mail til *torebyarkiv@mail.dk*.

Arkivets hjemmeside: <http://www.torebyarkiv.dk/>

Arbejdernes Landsbank

- vores bankforbindelse.